

INDHOLD

FORORD 7

Kapitel 1

INDLEDNING 11

Hvad er pædagogik? 11

Hvad er filosofi? 19

Hvad er pædagogisk filosofi? 25

Kapitel 2

ERKENDELSESFILOSOFI OG PÆDAGOGIK 33

Hvad er erkendelsesfilosofi? 33

Erkendelsesfilosofi og pædagogik 43

Kapitel 3

VIDENSKABSFILOSOFI, NATURFILOSOFI
OG PÆDAGOGIK 50

Hvad er videnskabsfilosofi? 50

Videnskabsfilosofi og pædagogik 66

Kapitel 4

VÆRDIFILOSOFI OG PÆDAGOGIK 75

Hvad er værdifilosofi? 75

Værdifilosofi og pædagogik 86

Kapitel 5

ANALYTISK FILOSOFI OG PÆDAGOGIK 94

Analytisk filosofi 94

Analytisk pædagogik	106
Eksempler på analytisk pædagogik	116

Kapitel 6

IDEALISTISK FILOSOFI OG PÆDAGOGIK	121
Idealistisk filosofi	121
Idealistisk pædagogik	130
Eksempler på idealistisk pædagogik	138

Kapitel 7

DIALEKTISK FILOSOFI OG PÆDAGOGIK	147
Dialektisk filosofi	147
Dialektisk pædagogik	155
Eksempler på dialektisk pædagogik	162

Kapitel 8

PÆDAGOGISK ARGUMENTATION	174
Pædagogikkens sprog	174
Pædagogiske ord og begreber	175
Definition og præcisering	177
Pædagogisk analyse	178
Pædagogiske argumenter	180

OVERSIGT OVER RETNINGER	183
-------------------------	-----

NOTER	188
-------	-----

LITTERATUR	189
------------	-----

PERSONREGISTER	192
----------------	-----

STIKORDSREGISTER	195
------------------	-----

FORORD

Denne grundbog i pædagogisk filosofi er skrevet til alle, som arbejder med undervisning, eller som interesserer sig for undervisning og pædagogik. Det kan være studerende på lærer- og pædagogseminarier, på voksenpædagogiske og erhvervspædagogiske uddannelser etc. Bogen kan desuden bruges af alle, som underviser eller som formidler noget til andre, fx på universiteter, sygeplejeskoler og social- og sundhedsuddannelser.

Bogen er en introduktion til den pædagogiske filosofi, og den har til hensigt at gøre området overskueligt, så man ikke underviser på grundlag af en række ubegrundede og skjulte forudsætninger og antagelser. Der er ingen endelige svar på de filosofiske spørgsmål, som knytter sig til undervisning og læring. Alligevel er det vigtigt at have overblik og at kende de vigtigste spørgsmål og nogle mulige svar, så man ikke bliver offer for forenkede teorier og kortsigtede moderetninger.

Bogen indledes med et kapitel, der indkredser den pædagogiske filosofi ved hjælp af nogle betragtninger over henholdsvis pædagogik og filosofi. Herefter præsenteres tre filosofiske discipliner eller områder, erkendelsesfilosofi, videnskabsfilosofi og værdifilosofi, og på denne baggrund beskrives nogle af de spørgsmål, som er særlig vigtige og relevante i forhold til undervisning.

Pædagogik handler om at formidle viden og erkendelse, men bygger også selv på viden, fx viden om psykologi. Pædagogikken handler endvidere om de værdier, som bliver formidlet gennem undervisningen – bevidst eller skjult. Pædagogikken handler også om de værdier, som bestemmer forholdet mellem den enkelte og fællesskabet i den verden, som pædagogikken skal forberede til.

Herunder behandles forholdet mellem den etiske og den faglige læseplan.

Efter præsentationen af de filosofiske områder giver bogen eksempler på forskellige svar, præsenteret ved tre retninger: analytisk, idealistisk og dialektisk filosofi. De har hver deres svar på de spørgsmål, som stilles i bogens første del, og der er udviklet pædagogiske retninger på grundlag af dem alle, hvilket der også gives eksempler på. Bogen opfatter den pædagogiske filosofi som et netværk af spørgsmål og svar. På grundlag af svarene kan der udvikles pædagogiske teorier, og heraf igen en praksis.

Bogens mål er at give nogle forståelsesrammer og nogle redskaber til den pædagogiske debat. De kan benyttes til at forstå forskellige pædagogiske teorier og til at klargøre forskellige opfattelser af, hvad der er rigtigt eller forkert, hvad der er sandt eller usandt, og hvad der er god eller dårlig undervisning. Det kan lade sig gøre at føre saglige diskussioner om pædagogik og opdragelse, det vil sige diskussioner, som ikke blot handler om smag og behag, men hvor der fremføres argumenter. Den pædagogiske debat skal præcisere den enkeltes ståsted, sikre en saglig debat og måske føre til enighed.

Bogen er forsynet med et person- og stikordsregister, ligesom der er henvisninger til let tilgængelige bøger med eksempler på pædagogiske teorier og uddybelse af bogens indhold.

Inden for pædagogikken er der altid mange retninger, som blomstrer i en kort tid – for derefter at forsvinde. Det er ikke et mål i sig selv at kende alle disse teorier eller at kunne reproducere dem kritikløst. Derimod er det vigtigt at kunne analysere og forholde sig til teorierne og at kunne placere dem i en større filosofisk sammenhæng – og hvem véd – måske kan der hentes inspiration.

Undervisning er ikke værdifri, og man kan derfor vælge sin egen måde at anskue undervisning og læring på. Selvfølgelig skal man kunne argumentere for sine valg, ligesom man skal kunne omsætte dem til praksis. Det vigtigste er at bevare overblikket og ikke lade sig løbe over ende af tidens populære teorier eller moderne profeter. Derfor er den pædagogiske filosofi så vigtig!

Samfundet ændrer sig hele tiden, og nye forhold skal tænkes ind i den pædagogiske praksis, så på en måde ændrer det pædagogiske felt sig til stadighed. Men når man kommer ind til kernen af den pædagogiske filosofi, vil man opdage, at det er de samme fundamentale spørgsmål, det altid handler om. Svarene vil selvfølgelig ændres i takt med forandringer i samfundet. Måske får man ny viden eller ny teknologi, som må tænkes ind i pædagogikken. Måske er der påtrængende værdispørgsmål, man må forholde sig til. Verden forandrer sig på godt og ondt, men dybest set bevæger vi os hele tiden inden for det samme netværk af spørgsmål og svar. De tre filosofiske retninger, som behandles i bogen, den analytiske, den idealistiske og den dialektiske, kan alle føres langt tilbage i historien, og de forekommer alle i vor tid. Dette hænger selvfølgelig sammen med, at de i sidste ende vedrører det grundlæggende forhold mellem menneske og samfund.

God fornøjelse med studierne!
Ebbe Vestergaard